

Soru: Zekâtın taksitle verilmesi caiz midir?

Kısa Fetva

Hanefî mezhebinin sahih olan bir görüşüne göre kişi, zekâtını toplu bir şekilde verebileceği gibi taksitler halinde de verebilir. Burada önemli olan vefat etmeden evvel vacip olan zekât miktarının ödenmiş olmasıdır. Ancak zikredilen ihtilaftan dolayı zekâtın, edası vacip olduktan hemen sonra toplu bir şekilde verilmesi daha uygundur. Şafîî mezhebine göre ise kişi, vacip olduktan sonra zekâtını hemen ödemelidir. Onu zamana yayarak ödemesi caiz değildir.

Müdellet Fetva

Fukaha, naslarda herhangi bir zamanla kayıtlanamaksızın mutlak olarak gelen emirlerin zamanını tayin hususunda ihtilaf etmiştir. Hanefî mezhebinde tercih edilen görüşe göre, Şâri'nin herhangi bir zamanla kayıtlanamaksızın yapılmasını emrettiği bir fiili hemen yerine getirmek gerekmez.¹ Kişi, emri ömrünün herhangi bir vaktinde yerine getirebilir. Vaktini tayin etme salahiyeti mükellefe aittir. Ancak emredilen hususu yerine getirmeden vefat etmesi halinde günahkâr olur.² Buna fıkıh ıstılahında “الأمر على التراخي/Terâhî üzere olan/geciktirilebilir emir” denir.³ Hanefî fukahasından Kerhî ise herhangi bir vakit tayin edilmeksizin emredilen hususun da belli bir vakitle sınırlandırılan emir gibi hemen yapılması gerektiğini ifade etmektedir.⁴ Bu durum fıkıh ıstılahında “الأمر على الفور/Fevr üzere gelen/geciktirilemez emir” olarak isimlendirilir. Ancak Hanefîlerin iki grubu da emredilenin hemen yapılmasının mendup olduğu hususunda ittifak halindedir.⁵ Şafîî mezhebinde mutlak emrin zamanını tayin hususunda ihtilaf olsa da⁶ mezhepte tercih edilen görüş Hanefîlerin görüşüne muvafıktır.⁷

Allah Teâla, birçok ayet-i kerîmede (وَأَتُوا زَكَاتَ) (Zekâtı verin!)⁸ buyurarak zekât ibadetinin eda edilmesini belli vakitler arasında sınırlandırmadan nisap miktarı mala sahip, akıl-baliğ her mükellefe, malı üzerinden bir yıl geçtikten sonra kesin bir şekilde emretmektedir.

Zekât; namaz ve oruç gibi belli vakitler arasında yapılması istenilen bir ibadet olmadığından edası vacip olduktan sonra hangi zaman dilimi içerisinde verilmesi gerektiği

¹ Alâuddîn Muhammed b. Ali el-Haskefî, *İfâdatu'l-Envâr (Nesamâtu'l-eshâr ile birlikte)* (Beyrut: Dâru'd-Dekkâk, 2021), 231.

² Bkz. Alâuddîn Ebu Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1986), 5/94.

³ “التراخي/Terâhî” ifadesi iki manada kullanılmaktadır. İlk mana, emredilen şeyin herhangi bir zaman ile kayıtlanamamış olmasıdır. İkinci mana ise emredilenin gelecekte yapılmakla kayıtlanmasıdır. Hanefî fukahasının “mutlak emir terâhî içindir.” ifadesinden kastı ilk manadır. Bazı alimlerin “Emir fevr ve terâhî ifade etmez.” sözünden kastedilen ise terâhînin ikinci manasıdır. Bkz. Zeynuddin İbn Nüceym, *Fethu'l-Gaffâr bi şerhi'l-Menâr* (Kahire: Şeriketu ve matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve evlâduhu, 1936), 1/71; Muhammed Emin İbn Abidin, *Nesemâtu'l-eshâr alâ şerhi'l-Menâr* (Beyrut: Dâru'd-Dekkâk, 2021), 231-232.

⁴ el-Haskefî, *İfâdatu'l-Envâr (Nesamâtu'l-eshâr ile birlikte)*, 231.

⁵ Bkz. Nizâmuddîn Ebû Alî Ahmed b. Muhammed b. İshâk eş-Şâşî, *Usûlu's-Şâşî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1982), 135.

⁶ Bkz. Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed Habîb el-Basrî el-Mâverdi, *el-Hâvî'l-Kebîr fî Fıkhi Mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî (Şerhu Muhtasari'l-Müzenî)* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1999), 16/56.

⁷ Bkz. Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî, *el-Müstasfâ min 'ilmi'l-usûl* (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1993), 215; Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısırî el-Minhâcî ez-Zerkeşî, *Teşnîfu'l-mesâmi' bi Cem'i'l-cevâmi'* (Mektebetu Kurtuba li'l-bahsi'l-ilmî ve ihyâi't-türâs, 1998), 2/606.

⁸ Bkz. Bakara, 2/43; Bakara, 2/83; Bakara, 2/110.

hususu fukaha arasında tartışma konusu olmuştur. Cessâs, zikredilen ayetlerdeki emrin herhangi bir vakitle kayıtlanmamış olmasından hareketle zekât emrinin geciktirilebilir olduğunu söylemektedir.⁹ Buna göre kişi zekâtını, kendisine vacip olduktan sonra hemen verebileceği gibi ömrünün sonuna kadar herhangi bir vakitte verdiği de eda etmiş olur.¹⁰ Tâcu's-şerîa,¹¹ Merğînânî¹² gibi fakihler bu görüşü tercih etmektedir. Kerhî ise, zekâtın hemen yerine getirilmesi gereken (على الفور/ale'l-fevr) bir ibadet olduğunu söylemektedir.¹³ Haskefî, bunun kendisiyle fetva verilen görüş olduğunu ifade etmektedir.¹⁴ Muhakkik İbn Hümâm da fakirlerin ihtiyacını giderme manasını, zekât emrini ale'l-fevr vacip kılan bir karine kabul ettiğinden Kerhî'nin görüşünü tercih ettiğini söyler.¹⁵ İmam Muhammed'den de zekât ibadetini geciktiren kişinin günahkâr olduğu¹⁶ ve şehadetinin kabul edilmeyeceği yönünde nakiller mevcuttur.¹⁷

Şafîî fukahası, -Hanefilerin ikinci görüşünde olduğu gibi- fakirin hakkı olan zekâtın, imkan varsa geciktirilmeden sahibine ulaştırılmasının elzem olduğunu¹⁸ beyan ederek edası vacip olduktan sonra hemen verilmesi gerektiğini söylemektedir.¹⁹ Buna göre edası vacip olduktan sonra imkan bulmasına rağmen zekât vermeyi geciktiren kişi günahkar olur.²⁰ Ancak Şafîîlere göre kişinin; zekâta daha ihtiyaç sahibi olan birini, akrabasını, komşusunu beklemek için veya mevcut kişilerin zekât almaya hak sahibi olup olmadıklarından emin olmak adına zekâtını geciktirmesi caizdir.²¹ Ancak mevcut fakirlerin açlık sebebiyle zarar görmesi halinde zekâtı geciktirmek mutlak olarak haramdır. Zira fakiri kendisine zarar veren açlıktan kurtarmak farzdır. Fazilet gözetilerek farzın terk edilmesi ise caiz değildir.²²

⁹ Ebu Bekir er-Râzî el-Cassâs, *Şerhu Muhtasari'l-Tahâvî* (Medîne: Dâru's-Sirâc, 2010), 2/99; Burhânuddîn Ebu'l-Meâlî Mahmûd b. Ahmed b. Abdilazîz İbn Mâze el-Buhârî, *el-Muhîtu'l-Burhânî fî'l-fikhi'n-Nu'mânî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004), 2/238.

¹⁰ Molla Hüsrev, *Dürru'l-Hukkâm fî Şerhi Ğureri'l-Ahkâm*, 1/379.

¹¹ Hasan b. Ali eş-Şurunbulâlî, *Günyetü zevi'l-ahkâm fî bugyeti Dürrü'l-hükkâm*(*Dürrü'l-hükkâm ile birlikte*) (Dâru ihyâi'l-kütübî'l-arabiyye, ts.), 1/147.

¹² el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, 1/298.

¹³ Kıvâmu'd-dîn Emîr Kâtib b. Emîr Ömer el-Fârâbî el-İtkânî, *Gâyetü'l-beyân ve nâdiretü'l-akrân fî âhiri'z-zamân* (Beyrut: Dâru'd-Diyâ', 2023), 2/261.

¹⁴ Alâuddîn Muhammed b. Ali el-Haskefî, *ed-Durru'l-Muhtâr*(*Haşiyetu İbn Abidîn İle Beraber*) (Beyrut: Dâru'l-Marife, 2015), 3/227.

¹⁵ Kemaluddîn Muhammed b. Abdi'l-Vâhid İbnu'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr ala'l-Hidâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2012), 2/155-156.

¹⁶ el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi'*, 2/3; el-İtkânî, *Gâyetü'l-beyân ve nâdiretü'l-akrân fî âhiri'z-zamân*, 2/261.

¹⁷ Bkz. Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî, *'Uyûnu'l-mesâil* (Bağdâd: Matbaatu Es'ad, 1966), 307; Molla Hüsrev, *Dürru'l-Hukkâm fî Şerhi Ğureri'l-Ahkâm*, 1/379; Heyet, *el-Fetâvâ'l-Hindîyye*(*el-Fetâvâ'l-Alemgiriyye*) (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2014), 3/400-401.

¹⁸ Bkz. Kemâluddîn Ebu'l-Bekâ Muhammed b. Musa b. İsa ed-Demîrî, *en-Necmu'l-Vehhâc fî Şerhi'l-Minhâc* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2004), 3/252.

¹⁹ Bkz. Ebu Zekerîyya Muhyiddîn b. Şeref en-Nevevî, *Minhâcu't-tâlibîn ve 'umdetu'l-müftîn fî'l-fikh* (Dâru'l-fikr, 2005), 72.

²⁰ Kâsım Abdülkerîm el-Kazvîni er-Râfîi, *el-Azîz Şerh'ul-Vecîz*(*eş-Şerhu'l-Kebîr*) (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), 3/35.

²¹ Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtac ilâ Marifeti Meâni Elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 2/129.

²² Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza er-Remlî, *Nihâyetu'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, ts.), 3/135-136.

Yukarıda zikredilenlerden hareketle, Hanefî mezhebinin sahih olan bir görüşüne göre kişi, zekâtını toplu bir şekilde verebileceği gibi taksitler halinde de temlik edebilir. Burada önemli olan vefat etmeden evvel vacip olan zekât miktarının ödenmiş olmasıdır. Ancak zikredilen ihtilaftan dolayı zekâtın, edası vacip olduktan hemen sonra toplu bir şekilde verilmesi daha uygundur. Şafî mezhebine göre ise kişi, vacip olduktan sonra zekâtını hemen ödemelidir; zamana yayarak vermesi caiz değildir.

